

Een vergelijkende analyse van *reuze* en *géant*: grammaticalisatie, degrammaticalisatie en lexicalisatie

Kristel Van Goethem,
F.R.S.-FNRS, Université catholique de Louvain

Philippe Hiligsmann,
Université catholique de Louvain

1 Inleiding

In het refrein van het *Vlaamse Reuzenlied*¹, namelijk 'Keere weerom, Reuske, Reuske, Keere weerom. Reuzegom' wordt verwezen naar een 'reuzegom'. Terwijl deze term tegenwoordig geïnterpreteerd zou worden als 'een reuzegrote gom' (met *reuze-* als een versterkend element bij *gom*), is het woord in de context van het reuzenlied een N+N-samenstelling van *reus* + *gom*, waarbij *gom* (got. *guma*, verwant met het Latijnse woord *homo* 'mens', cf. *bruidegom*) 'man' betekent. Een *reuze(n)gom* is dus een reuzenman en verwijst naar de grote reuzenpop die in de Vlaamse reuzenoptochten werd rondgevoerd (zie *WNT*, s.v. *reuzengom*^{II}). Uit dit voorbeeld blijkt dat *reus/ reuze(n)(-)* een belangrijke evolutie heeft ondergaan van het substantief *reus*, dat ondermeer voorkomt in N+N-samenstellingen als *reuze(n)gom* en *reuzenlied*, tot het versterkende element *reuze* (bv. een *reuzegom* in de betekenis van een 'reuzegrote gom').

De bedoeling van deze studie is de verschillende gebruikswijzen van *reuze* en zijn Franse tegenhanger *géant* in kaart te brengen (synchrone analyse) en na te gaan hoe deze verschillende gebruikswijzen zijn ontstaan (diachrone analyse). Bovendien zal een vergelijkende analyse uitgevoerd worden van *reuze* en *géant*. We hopen op deze manier een aantal inzichten aan te bieden die het mogelijk maken om de gelijkenissen (bv. *Deze film is echt reuze* / *Ce film est vraiment géant*) en de verschillen (bv. *Ik heb me reuze geamuseerd* / **Je me suis géant(ement) amusé*) tussen beide elementen te verklaren. Nadat we voor *reuze* en *géant* zowel het synchrone gebruik als de diachrone evoluties bestudeerd zullen hebben (deel 2 en 3), zullen we in het vierde deel van de studie overgaan tot een beknopte comparatieve analyse.

1 Tekst en melodie uit De Coussemaker, *Chants populaires des Flamands de France*, 1856 en uit J.F. Willems, *Oude Vlaamsche Liederen*, 1848

2 Reuze

2.1 Synchrone analyse

In synchroon opzicht heeft *reuze(n)* een brede waaier van gebruikswijzen. We kunnen een nominaal, een semi-prefixaal, een adjectivaal en een adverbiaal gebruik onderscheiden.

Het substantief *reus* kan autonoom (bv. *de reus Goliath*) en als eerste lid van een N+N- of N+A-samenstelling voorkomen. Wanneer het in deze samenstellingen zijn originele betekenis behoudt en dus naar een reus ('heel groot wezen') verwijst, spreken we van een 'referentiële betekenis' (bv. *reuzenpas*, *reuzenlied*, *reuzegroot*, *reuzesterk*). In een aantal N+N-samenstellingen betekent *reuze(n)*- echter eerder 'zeer groot' en wordt niet meer naar een reus verwezen. Deze 'kwalificerende betekenis' is naar alle waarschijnlijkheid via metonymie afgeleid van de oorspronkelijke referentiële betekenis. Ze komt bijvoorbeeld tot uiting in *reuzenscherm* 'een zeer groot scherm' (en niet 'een scherm van een reus'). In combinatie met planten- en dierennamen kan *reuze(n)*- bovendien een 'classificerende functie' verwerven: een *reuzenmossel* of *Tridacua gigas*, bijvoorbeeld, wordt gedefinieerd als de grootste mosselsoort die in de Stille Oceaan leeft (*WNT*, s.v. *reus*¹)

In een aantal samenstellingen drukt *reuze*- een semantische versterking van het rechterdeel van de samenstelling uit. *Reuze*- betekent dan niet langer 'zeer groot', maar eerder 'fantastisch, geweldig, enorm, uitermate, enz.'. Dit gebruik komt zowel voor bij nominale (bv. *reuzekerel* 'fantastische kerel') als adjectivale (bv. *reuzeleuk* 'uitermate leuk') hoofden. Wanneer een morfem eruitziet als lid van een samenstelling en als lexem (namelijk *reus*) voorkomt, maar een specifieke en meer beperkte betekenis (in dit geval, een versterkende betekenis) heeft binnen de samenstelling, spreekt Booij (2009: 208) over een semi-affix of affixoïde. Volgens deze definitie zou *reuze*- dus in de voorgaande voorbeelden als een versterkend semi-prefix kunnen worden bestempeld.

Het is heel opmerkelijk dat *reuze* ook autonoom, als adjectief en bijwoord, gebruikt kan worden, terwijl het zijn versterkende betekenis (en zijn verbogen vorm) behoudt. Het adjectief *reuze* kan attributief (1-2) en predicatief (3) gebruikt worden. Het bijwoord *reuze* kan een adjectivaal (4) of een werkwoordelijk bereik hebben (5).²

- (1) Vanavond is er als extra attractie een **reuze** vuurwerkspektakel.

² De voorbeelden (1)-(7) zijn afkomstig uit het Nederlandstalige nieuwsarchief van de website news.google.com en verschenen tussen 18 juni en 18 juli 2011 (website geraadpleegd op 18 juli 2011). Uit de 100 geraadpleegde autonome voorbeelden van *reuze* blijkt dat het adverbiale gebruik het meest voorkomt (77,00%). In 49,00% van de gevallen slaat het bijwoord *reuze* op een adjectief. In 23,00% van de gevallen wordt *reuze* adjectivaal gebruikt en in de overgrote meerderheid van die gevallen gaat het dan om een attributief gebruik.

- (2) De binnenstad staat immers op een **reuze** betonnen plaat van 12 ha tussen twee heuvelruggen, waaronder alle gemotoriseerd verkeer moet parkeren zodat het ganse centrum overdag een grote voetgangerszone is.
- (3) Ik heb het één keer mogen meemaken en dat was **reuze**!
- (4) De inwoners moeten dus behalve voor de vuilnisbak ruimte zoeken voor de gele vuilniszakken, en dat vinden ze **reuze** onhandig.
- (5) Eerst riepen frisse papa-ministers als Wouter Bos en Camiel Eurlings dat het allemaal **reuze** mee zou vallen en in de VS zou blijven en bovendien tot de huizenmarkt beperkt zou blijven.

Niet alle gebruikswijzen zijn echter even eenduidig, noch qua betekenis, noch qua spelling. In (6), bijvoorbeeld, is het voornamelijk de schrijfwijze die de adjectivale analyse motiveert; aaneengeschreven is *reuzenstap* (met tussen *-n-*) een N+N-samenstelling en zou *reuze* (zonder tussen *-n-*) als intensiverend semi-prefix beschouwd kunnen worden. Dit geldt ook voor het adverbiale gebruik: als *reuze leuke* in (7) aaneengeschreven wordt, kan *reuze* als versterkend semi-prefix bestempeld worden. Het gebruik van de tussen *-n-* is overigens soms nogal willekeurig: in het *Dutch Parallel Corpus (DPC)* vonden we bijvoorbeeld *reuzenconflict* (8), waarbij *reuze* semantisch gezien als een semi-prefix kan worden beschouwd, maar de schrijfwijze typisch voor de N+N-samenstellingen vertoont, namelijk met tussen *-n-*:

- (6) De uitbreiding van de electorale faciliteiten tot heel Vlaanderen, via de unitaire kieskring, is een **reuze** stap achteruit.
- (7) Mijn zoontje en ik hebben een **reuze** leuke middag gehad!
- (8) Ik werk dagdagelijks rond conflicten, maar die genocide is zo'n **reuzenconflict**. (*DPC*)

Wat de adverbiale gevallen betreft, is het mogelijk dat de scheiding van *reuze* en het adjectief aanvankelijk tot stand is gekomen bij adjectieven die met een klinker beginnen zoals *onhandig* (4) om zo de klinkerbotsing in woorden als *reuzeonhandig* te vermijden en hun leesbaarheid te vergemakkelijken. Wat het attributieve gebruik betreft, valt het op dat *reuze* vaak op een nominale samenstelling (1) of zelfs een (gelexicaliseerde) nominale groep (2) slaat. Ook hier is het mogelijk dat het uiteenschrijven gemotiveerd wordt vanuit een zorg voor de leesbaarheid, al kunnen semi-prefixen perfect met nominale samenstellingen gecombineerd worden (bv. *hoofdverblijfplaats*). Nochtans moet opgemerkt worden dat *reuze* morfologisch gezien complexer is dan bijvoorbeeld *hoofd*. Bovendien is het mogelijk dat de uitgang *-e-*, die *reuze* overgehouden heeft aan zijn gebruik als gebonden element, zijn heranalyse als adjectief bevordert heeft: in *een reuzekerel*, bijvoorbeeld, kan *reuze* perfect als verbogen adjectief

ge(her)analyseerd worden, naar analogie van bijvoorbeeld *een fijne kerel*.³ Voor een semi-prefix als *hoofd-* is dit echter uitgesloten (cf. *de hoofdverdachte* - **de hoofd verdachte* - *de belangrijkste verdachte*).

2.2

Diachrone analyse

Voor de diachrone analyse van de verschillende gebruikswijzen van *reuze* buigen we ons in de eerste plaats over de gegevens die het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* (WNT) ons ter beschikking stelt (2.2.1). Daarna zullen we ook een diachrone corpusanalyse uitvoeren aan de hand van de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren* (DBNL) (2.2.2).

2.2.1

WNT

Het WNT wijdt een uitgebreid en erg gedetailleerd artikel aan de verschillende gebruikswijzen van *reuze* en onderscheidt naast het zelfstandig naamwoord *reus* (*reus*^I) een gebruik als prefix (*reuze-*^I) en een gebruik als bijvoeglijk naamwoord, bijwoord of interjectie (*reuze*^{II}).

a) *Reus als substantief in N+N- en N+A-samenstellingen*

Het substantief *reus* (WNT, s.v. *reus*^I) komt voor als eerste lid in N+N-samenstellingen. Volgens de datumvermelding bij de (lange reeks) alfabetisch opgesomde voorbeelden was dit gebruik vooral productief in de 19e eeuw. Toch worden er ook oudere voorbeelden vermeld, die aan het einde van de 16e eeuw en in de loop van de 17e eeuw opduiken (9-10). In deze oudste voorbeelden heeft *reus* steeds zijn letterlijke betekenis, verwijzend naar een heel groot wezen:

- (9) Wy hebben (...) sommige monstren gezien der Kinderen van Enac, vander **reusen geslachte**, by de welcke wy gheleken, schenen sprinchanen te wesen (R.-K. Bijbel, *Num.* 13, 33 [1599])
- (10) De blyschap kort den tyt, godinnen scheppen goden. Een **reuzenafkomst** trotst het hemelsch gezagh (Vondel 11, 31 [1667])

³ Volgens de *Woordenlijst der Nederlandse taal* wordt in deze nominale samenstellingen ook geen tussen *-n* geschreven, precies omdat het linkerdeel als een adjectief beschouwd wordt: "Samenstellingen zoals *klavierspeler*, *klotefilm* en *reuzemop* schrijven we met *e* omdat we het linkerdeel beschouwen als een bijvoeglijk naamwoord. Volgens de hoofdregel krijgt dat geen tussen *-n*" (<http://woordenlijst.org/leidraad/8/3/#r8f>, geraadpleegd op 18 juli 2011).

Vanaf de 19e eeuw merken we een lichte betekenisverschuiving op. Vanaf die periode ontwikkelt het linkerdeel van de samenstelling naast de letterlijke betekenis (via metonymie) een afgeleide, kwalificerende betekenis en kan *reuze(n)-* gelijkgesteld worden met 'zeer groot'. De geleidelijke overgang van de referentiële naar de kwalificerende betekenis komt duidelijk tot uiting in de betekenisomschrijving van de samenstelling *reuzenkind*: 'kind van een reus (Halma [1710] en vand. groot en zwaar kind (Kuipers [1901])'. Ook *reuzenarm* combineert de twee betekenissen: naast de betekenis 'arm (als) van een reus' (11) geeft het *WNT* als tweede betekenis 'zeer grote arm' (12) op.

- (11) Een ander menschensoort (...) 't Was de Koopren teelt geheten. Boozer dan de Zilv'en eeuw Vond het steeds zijn' lust in oorlog en bloeddorstig krijgsgeschreeuw (...) Sterke schouders, **reuzenarmen**, schraagden 't mateloos geweld (D.J. Lennep 235 [1823])
- (12) Zij (*Maria*) wenkt: de krijg valt stil; zij komt heur stad beschermen, Die voor heur altaar bad, en 't steunde in **reuzenarmen** (V. Ackere, Winterbl. 318 [1868])

Bij alle samenstellingen die de twee betekenissen combineren gaat de referentiële betekenis steeds aan de kwalificerende vooraf. Zo ook bij *reuzenbed*, dat de betekenis 'grafheuvel' (= 'bed (als) van een reus') (13) met de betekenis 'zeer groot bed' (14) combineert:

- (13) Hoedaenighe verheevene graven, van grouwelijke en na 't wt-wendigh oogh schier onverwickelijke steenen zijnde t'zaemen packt die eensdeels rond en eensdeels vlack op een ligghen, wel op drie verscheyde plecken binnen Drent werden gevonden, ende by de inzaeten **reusen-bedden** genoemd (V. Slichtenhorst, *Geld. Gesch.* 1, 78 a [1654])
- (14) Ik had 't over de dilligence, dat is dat **reuzebed** van boven (Naeff, *Veulen* 140 [1903])

Ten slotte kunnen een aantal 19e en 20e-eeuwse samenstellingen opgemerkt worden waarbij enkel de afgeleide betekenis nog voorhanden is. Een *reuzenkunstenaar*, bijvoorbeeld, wordt omschreven als een 'zeer belangrijk, zeer groot kunstenaar'. Hier is geen verwijzing meer mogelijk naar de letterlijke betekenis van *reus*; bovendien heeft *reuze(n)-* hier een overgankelijke betekenis ontwikkeld ('heel groot' = 'heel belangrijk, getalenteerd'):

- (15) Drie eeuwen zijn er thans in 't ruim des tijds vervlogen Sinds Vlaandren aan Europe een **reuzenkunstnaar** schonk (*betr. Rubens*) (J. V. Rijswijck Jr. 1, 11 [1877])

Dit geldt ook voor het gebruik van *reuze(n)-* in combinatie met dieren-, planten- en vruchtennamen, dat fel in opmars komt vanaf de tweede helft van de 19e eeuw (16-17). *Reuze(n)-* betekent hier nog steeds 'heel groot', maar nu met een classificerende in plaats van een kwalificerende waarde.

- (16) De schelp van de **reuzenmossel** is somtijds vijf voet breed, en wordt van 400 tot 500 pond zwaar (Alb. d. Nat. 1859, 1, 32 [1859])
- (17) **Reuzenpopulieren**, die hun donkere kruinen, hoog in den blauwen sterrennacht, over de stille daakjes uitspreidden (Buysse, Rozeke 1,6 [1905])

In de lange lijst van samenstellingen met als linkerlid *reuze(n)*- komen slechts twee adjectivale samenstellingen voor, namelijk *reuzesterk* (18) en *reuzegroot* (19).

- (18) Hij is **reuzesterk**, il est d'une force de géant, il est prodigieusement fort (Kramers, Ned.-Fr. wdb. 1178a [1862])
- (19) — Twei komkommers feur vaaf sint! ... een concurrent ... riep met een kermis-drift in zijn aanprijzing: — **Reuzegraut!** ... **reùzegraut!** ... ik geif d'r drie feur 'n stuyfer (Querido, Jordaan 1, 320 [1912])

We kunnen besluiten dat in de samenstellingen met als linkerdeel *reuze(n)*- een geleidelijke betekenisverschuiving door de tijd heen optreedt. De 19e eeuw lijkt een overgangperiode te zijn tussen de letterlijke, referentiële betekenis die voordien uitsluitend van toepassing was en de afgeleide betekenis 'heel groot' die sedertdien met een kwalificerende of classificerende functie in opmars komt, aanvankelijk vaak in combinatie met de oorspronkelijke betekenis. Aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw merken we meer en meer gevallen op waarin de letterlijke verwijzing naar een reus niet meer van toepassing is.

b) Reuze- als (semi-)prefix

Volgens het *WNT* (s.v. *reuze*-⁴) ontstaat in het midden van de 19e eeuw uit de samenstellingen met *reuze(n)*- een 'prefix'⁴ met een versterkende betekenis ('zeer, zeer groot of zeer goed in zijn soort, buitengewoon') dat vanaf het begin van de 20e eeuw zeer productief wordt. Het *WNT* geeft echter toe dat het vaak zowel formeel (met of zonder tussen *-n-*, met of zonder koppelteken, enz.) als semantisch gezien moeilijk uit te maken is of *reuze(n)*- als het nominale linkerlid van een samenstelling, als een semi-prefix of zelfs als een adjectief moet worden geanalyseerd. Wanneer *reuze-* echter "geïsoleerd geraakt is van het begrip 'reus' = mythologische figuur, zeer groote man" (*WNT*, s.v. *reuze*-⁴), kan *reuze-* volgens het *WNT* als semi-prefix worden opgevat. Dit semi-prefix combineert zich zowel met nominale (20-21) als adjectivale (22) hoofden.

- (20) Kol. Bulders (oordeelde) Hindenburg een **reuzenflater** begaan door de doorbraak te proberen bij St. Quentin (Goeree d'Overfl., *Dagb.* 48 [1918])

⁴ Wij verkiezen echter de benaming semi-prefix (zie 2.1) aangezien een prefix normaal gezien niet als lexeem voorkomt.

- (21) Je trouwt wel... Volgend jaar al misschien. En je krijgt 'n **reuze-cadeau** van me, als je nou maar opschiet (Cissy V. Marxveldt, *J. ter Heul* 2, 8 [1921])
- (22) We hadden een **reuze-leuke** koffietafel (Cissy V. Marxveldt, *J. ter Heul* 2, 73 [1921])

c) Reuze als adjectief, bijwoord en interjectie

Ten slotte onderscheidt het *WNT* drie autonome gebruikswijzen van *reuze* die door 'isolering' uit de samenstellingen met *reuze-* ontstaan zouden zijn (met behoud van het verbindingsmorphem *-e*). Het *WNT* veronderstelt dat het adjectivale gebruik (23) aan het adverbiale (24) en het gebruik als interjectie (25) voorafgegaan is. In al deze gebruikswijzen behoudt *reuze* de versterkende betekenis van het overeenkomstige semi-prefix. Het *WNT* (s.v. *reuze*^{II}) omschrijft de betekenis van het zelfstandige *reuze* als volgt: "als superlatief gekleurd woord dat iets als zeer groot of zeer goed in zijn soort qualificeert. Te vergelijken met woorden als *geweldig*, *fantastisch*, *enorm*, *verschrikkelijk*, *akelig* (*netjes*), *bliksemsch* (*goed*) e.d."

- (23) **Reuze** boffer, **reuze** lol, **reuze** boer, **reuze** gek, **reuze** uitvinding, **reuze** kloot (V. Ginneken, Handb. 1, 509 [1913])
- (24) Een gelegenheds-eenacter voor de H.B.S.-fuif... of andere hoogtijden, die meestal '**reuze**' insloeg en 't uitmuntend 'deed' (Masker 1, 184 [1921])
- (25) N' smoel, man! **reuze**! (Ginneken, Handb. 1, 509 [1913])

Het *WNT* (artikel gepubliceerd in 1980) geeft echter geen voorbeelden van het adverbiale gebruik van *reuze* bij een adjectief, dat nochtans synchroon gezien zijn meest frequente autonome gebruik is volgens onze corpusanalyse (zie 2.1, voetnoot 2), noch van een predicatief gebruikt adjectief, al kan het gebruik als interjectie hieraan teruggekoppeld worden (*(het is/was) reuze!*).

2.2.2 *DBNL-corpus*

Om de gegevens van het *WNT* na te gaan, hebben we ook een corpusanalyse verricht aan de hand van het *DBNL*-corpus. De resultaten zijn samengevat in tabel 1.

Periode	Absolute frequentie ⁵	Gebruikswijzen	Voorbeeld
17e eeuw	6	N+N-samenstelling (100,00%)	<i>reuzenstrijd</i>
18e eeuw	10	N+N-samenstelling (100,00%)	<i>reuzengedaante</i>
19e eeuw	93	N+N-samenstelling (90,32%) N+A-samenstelling (1,08%) Semi-prefix (8,60%)	<i>reuzendooder</i> <i>reuzensterk</i> <i>reuzen-aantal abonnés</i>
20e eeuw	17	N+N-samenstelling (23,53%) Semi-prefix (47,06%) Adjectief (5,88%) Bijwoord (23,53%)	<i>reuzenmaat</i> <i>reuze-tevreden</i> <i>reuze actrice</i> <i>reuze speculatief</i>

Tabel 1: Resultaten corpusanalyse DBNL

De resultaten bevestigen de evoluties beschreven door het WNT. Terwijl in de 17e en de 18e eeuw *reuze(n)(-)* steeds in N+N-samenstellingen voorkomt (26-27), ontwikkelt het in de loop van de 19e eeuw een semi-prefixaal gebruik (28).

- (26) De strijd van 't **Reuzerot** tegen den dondergod Jupijn is die van Lucifer tegen God, (...) (J. van den Vondel, *Hekeldichten*, 1682, DBNL17, n°1)⁶
- (27) Reeds sliepen de windjes, en het geboomte, dat hier en daar aan den oever stond, was met eene **reuzengedaante** in den stillen vloed geschilderd. (E.M. Post, *Het land, in brieven*, 1787, DBNL18, n°9)
- (28) Van dat oude officiële tydschrift met het **reuzen-aantal** abonnés, dat gelezen werd in alle leesgezelschappen van Rooswinkel tot Sas van Gent. (W. Paap, *Vincent Haman*, 1898, DBNL19, n°13)

Terwijl in (26) en (27) het eerste lid van de samenstelling naar een reus of een groep reuzen verwijst (referentiële betekenis), heeft *reuzen-* in (28) duidelijk een intensiverende waarde.

Zoals ook uit de analyse van het WNT bleek, kan de 19e eeuw als een overgangsfase van het nominale naar het semi-prefixale gebruik bestempeld worden. In (29), bijvoorbeeld, heeft *reuzen-* eerder de versterkende betekenis van het semi-prefix, terwijl de schrijfwijze een nominale analyse suggereert.

⁵ De DBNL-deelcorpora per eeuw zijn echter niet even groot zijn: het corpus van de 17e eeuw bevat 4 228 655 tokens, dat van de 18e eeuw 1 272 395 tokens, dat van de 19e eeuw 5 891 698 tokens en, ten slotte, het 20e-eeuwse corpus bevat 1 876 593 tokens. We geven daarom ook de relatieve frequentie van de voorkomens van *reuze(n)(-)* op (aantal voorkomens per aantal tokens in het deelcorpus): $1,42 \cdot 10^{-6}$ in de 17e eeuw; $7,86 \cdot 10^{-6}$ in de 18e eeuw; $15,8 \cdot 10^{-6}$ in de 19e eeuw en $9,06 \cdot 10^{-6}$ in de 20e eeuw.

⁶ De samenstelling *reuze(n)rot* (26) komt meermaals voor in de 17e- en 18e-eeuwse deelcorpora. Een *rot* verwijst naar een groep personen "die zich met booze, slechte of verkeerde bedoelingen aaneengesloten hebben; en vervolgens ook algemeener: een schaar of bende van slechte of te slechter faam bekendstaande personen" (zie WNT, s.v. *rot*^{II}). Een *reuze(n)rot* is dus een (gevaarlijke) bende van reuzen.

- (29) Door 't woên des winters voortgebracht, Waarmeê der Franschen legermacht, Na Moscaus **reuzenbrand** moest kampen, (...) (A. van der Hoop jr., *De renegaat*, 1838, *DBNL19*, n°28)

Het *DBNL*-corpus bevestigt eveneens dat tijdens de tweede helft van de 20e eeuw de adjectivale (30) en adverbiale (31) gebruikswijzen van *reuze* voor het eerst opduiken.

- (30) Delphine Seyrig heb ik zelf nooit ontmoet. Ik heb veel sympathie voor die vrouw, en ik vind het een **reuze** actrice. (W.M. Roggeman, *Beroepsgeheim* (6), 1987, *DBNL20*, n°3)
- (31) Het beste kun je natuurlijk in je slaap sterven, zoals Simon. Die heeft het wat dat betreft **reuze** getroffen. (P. Piryns, *Er is nog zoveel on gezegd. Vraaggesprekken met schrijvers*, 1987, *DBNL20*, n°5)

2.2.3

Grammaticalisatie en degrammaticalisatie

Uit het voorgaande kunnen we afleiden dat *reus* / *reuze(n)* een brede waaier van gebruikswijzen door de tijd heen ontwikkeld heeft, waartussen het onderscheid zowel formeel als semantisch soms moeilijk te maken is. Er lijkt dus sprake te zijn van een continuüm met nominale, semi-prefixale en adjectivale / adverbiale gebruikswijzen die heel geleidelijk in elkaar overlopen.

Waar de overgang van substantief (als eerste lid in samenstellingen) naar semi-prefix vooral semantisch van aard is (overgang van de referentiële betekenis 'reus' naar de kwalificerende / classificerende betekenis 'zeer groot' en ten slotte naar de versterkende betekenis 'zeer, enorm, fantastisch'), is de overgang van het semi-prefix naar het adjectivale en adverbiale gebruik voornamelijk formeel. Deze houdt namelijk een toename van de autonomie van *reuze* in, dat zijn intensiverende waarde activeert in een zelfstandig gebruik. We veronderstellen dan ook dat deze twee evoluties deel uitmaken van twee verschillende processen.

De eerste fase waarbij *reuze(n)*- via metonymie uit zijn referentiële betekenis in eerste instantie een kwalificerende / classificerende waarde ontwikkelt, waaruit daarna een intensiverende betekenis afgeleid wordt, maakt volgens ons deel uit van een grammaticalisatieproces. In eerdere studies (Van Goethem 2008, 2010, 2011; Van Goethem & Amiot 2009) werd reeds verdedigd dat intensiverende semi-prefixen in het Nederlands (zoals *bloed-* in *bloedserieus*, *stok-* in *stokoud*, *bere-* in *beregezellig*, etc.) het resultaat zijn van grammaticalisatie, een stelling die ook door Booij (2010) ondersteund wordt:

"We can consider these changes in the meaning of 'bound lexemes' as being cases of grammaticalization (Hopper and Traugott 2003; Ramat 2001) since these prefixoids have

lost their original lexical meaning more or less, and have acquired a more general and abstract meaning of intensification. However, this does not mean that the lexical meaning of these prefixoids has become completely irrelevant (...): there are cases in which the lexical meaning is still relevant, a phenomenon referred to as 'persistence' (Hopper 1991)." (Booij 2010: 58)

Naast de betekenisverschuiving van een referentiële naar een meer abstracte (intensiverende) betekenis, die gekenmerkt kan worden als een proces van 'desemantisering' of 'verbleking' en tevens 'subjectificatie' (overgang van een objectieve naar een subjectieve betekenis, meer betrokken op de spreker) inhoudt, zijn ook de productiviteit van het intensiverende semi-prefix, de verschuiving van de (autonome) nominale categorie naar het (gebonden) semi-prefix ('decategorisatie' en *coalescence* of 'samensmelting') en het feit dat *reuze-* vervangen kan worden door 'echte' intensiverende prefixen (bv. *reuzeleuk* / *superleuk*, *megaleuk*, etc.) ('paradigmatisatie') karakteriserend voor een grammaticalisatieproces (cf. Lehmann 1995; Brinton & Traugott 2005; Van Goethem & Amiot 2009).

De tweede fase, die de overgang van het semi-prefixale naar het adjectivale en adverbiale gebruik omsluit en die dus gepaard gaat met een uitbreiding van de autonomie van *reuze*, is tegenovergesteld aan een grammaticalisatieproces: er treedt geen verdere desemantisering op, maar *reuze* behoudt zijn versterkende functie; decategorisatie is ook niet van toepassing (integendeel, het semi-prefix maakt plaats voor nieuwe lexicale categorieën, namelijk adjectief en bijwoord); en het bereik en de syntactische autonomie van *reuze* nemen niet af, maar nemen juist toe. We veronderstellen dan ook dat hier sprake is van degrammaticalisatie, d.w.z. "a composite change whereby a gram in a specific context gains in autonomy or substance on more than one linguistic level (semantics, morphology, syntax, or phonology)" (Norde 2009: 120). Meer bepaald zou het om een geval van *debonding* gaan, een concept dat Norde (2009) als volgt definieert:

"Debonding is a composite change whereby a bound morpheme in a specific linguistic context becomes a free morpheme." (Norde 2009:186)

Debonding wordt typisch gekenmerkt door de evolutie van een gebonden naar een vrij morfem (*severance*), categorieverandering (*recategorialization*), uitbreiding van het bereik (*scope expansion*) en toename van de syntactische vrijheid (*flexibilization*) van het element. Deze parameters zijn allemaal van toepassing op de evolutie van het semi-prefix *reuze-* naar het adjectief en bijwoord *reuze*. De toename in syntactische autonomie en categorieverandering spreken voor zich. De uitbreiding van het bereik komt tot uiting wanneer het adjectief niet enkel attributief (bereik op het niveau van de woordgroep: bv. *een reuze uitvinding*), maar ook predicatief en als interjectie gebruikt wordt (bereik op zinsniveau: bv. *Ik vind het reuze dat je naar mijn feestje komt!*). Bij het bijwoord komt deze parameter tot uiting wanneer het bijwoord niet louter (net zoals het semi-prefix) op een adjectief (bv. *reuze interessant*), maar ook op het werkwoord kan slaan (bv. *Het nieuws sloeg reuze in*).

Er kan bijgevolg verondersteld worden dat het 'ontbindingsproces' (*debonding*) van het semi-prefix *reuze-* volgens twee parallelle wegen is verlopen, naargelang het semi-prefix een nominaal of een adjectivaal bereik heeft:

semi-prefix + N $\Rightarrow$ attributief gebruikt	adjectief $\Rightarrow$ predicatief gebruikt	adjectief $\Rightarrow$ interjectie
<i>reuzeflater</i>	<i>reuze uitvinding</i>	<i>het feestje was reuze reuze!</i>
semi-prefix + A $\Rightarrow$ bijwoord +	adjectief $\Rightarrow$ bijwoord +	werkwoord
<i>reuzeleuk</i>	<i>reuze interessant</i>	<i>het nieuws sloeg reuze in</i>

Figuur 1: Degrammaticalisatie van het semi-prefix *reuze-*

Samengevat is onze hypothese dus dat *reuze* in eerste instantie een grammaticalisatieproces heeft ondergaan tot semi-prefix, dat voornamelijk semantisch van aard was, en daarna een degrammaticalisatieproces heeft ondergaan dat vooral een invloed heeft gehad op de toename van zijn autonomie. Deze hypothese sluit mooi aan bij de stelling van Van der Auwera (2002) die luidt dat grammaticalisatie meestal eerst betekenisverandering omvat, terwijl bij degrammaticalisatie de vormverandering kan voorafgaan:

"(...) whereas in grammaticalization it is (predominantly) meaning that takes the lead, in degrammaticalization in the narrow, non-lexicalizing sense, it is (predominantly) form that changes first." (Van der Auwera 2002: 23)

3

Géant

3.1

Synchrone analyse

Voor de synchrone studie van *géant* hebben we opnieuw een beroep gedaan op het nieuwsarchief van *news.google.com* (geraadpleegd op 18 juli 2011) en bekeken we de eerste 100 voorbeelden verschenen tussen 18 juni en 18 juli 2011 waarbij *géant* niet nominaal gebruikt wordt. In tegenstelling tot *reuze* kent *géant* geen bijwoordelijke gebruikswijze (**géamment*, *géamment*). Als adjectief wordt *géant* voornamelijk attributief gebruikt (99%). De 100 voorbeelden uit het *google*-nieuwsarchief bevatten slechts één geval van een predicatief gebruik:

- (32) Ce procès était **géant** par le nombre potentiel de ses plaignant(e)s et les montants en jeu.

Toch komt dit predicatief gebruik in recente, informele taal vaker voor. De *Nouveau Petit Robert* geeft er het volgende voorbeeld van waarin *géant* duidelijk, net zoals *reuze*, een inten-

siverende waarde uitdrukt (synoniemen: 'extraordinaire, fabuleux, formidable, génial; super'): « Ce serait géant si tu venais » (Y. Queffélec) (*NPR*, s.v. *géant*).

Attributief gebruikt komt *géant* voornamelijk voor in postpositie, met een classificerende (33) of kwalificerende (34) waarde.

(33) Il a ajouté la touche finale hier à un brachiosaure **géant** après trois mois de durs labeurs.

(34) Quatre des six réacteurs de Fukushima Daiichi, située à 220 km au nord-est de Tokyo et gérée par Tepco, ont été gravement endommagés par le tsunami **géant** qui a dévasté le nord-est du Japon le 11 mars, (...)

In één geval wordt *géant*, in nevenschikking met een ander adjectief, vooropgeplaatst:

(35) C'est maintenant au tour du si attendrissant et **géant** Rubeus Hagrid alias Robbie Coltrane qui lui, vit très bien le fait de ne pas être reconnu dans la rue par les fans de la saga.

3.2

Diachrone analyse

3.2.1

Frantext-corpus

Volgens *Le Grand Robert de la langue française* (GR, Rey 2001) komt *géant* sinds 1170 als substantief voor. De adjectivale gebruikswijze zou voor het eerst rond 1240 geattesteerd zijn. In deze eerste fase kwam *géant* vooral in combinatie met personen en concrete voorwerpen voor en betekende het steevast 'heel groot' ('dont la taille dépasse de beaucoup la moyenne') (Rey 2001, s.v. *géant* 6) (bv. *arbre géant*, *pierres géantes*, *édifice géant*). Rond 1791 zou *géant* voor het eerst geattesteerd worden met een meer abstracte betekenis, zoals in *entreprise géante*, *trust géant*, *mécanisme géant*, *ville géante* en *oeuvre géante*. Meer recent is het gebruik van *géant* in de context van de sport, zoals bijvoorbeeld in *slalom géant* ('reuzenslalom').

Om meer diachrone informatie te verwerven over het adjectivale gebruik van *géant*, hebben we een beroep gedaan op de databank *Frantext*, die (voornamelijk literaire) teksten vanaf het einde van de 12e eeuw ter beschikking stelt. In totaal werden 5250 fragmenten met *géant(e/s)* teruggevonden, de nominale gebruikswijzen inclusief. We hebben alle gevallen tot en met de 19e eeuw geanalyseerd: het gaat in totaal om 2423 voorkomens van *géant* waarbij het 1837 keer als substantief (75,82%) en 586 keer als adjectief gebruikt wordt (24,18%), voornamelijk in een attributieve constructie (zie tabel 2). In de 17e en de 18e eeuw is het adjectivale gebruik nog erg zeldzaam (respectievelijk 4,44% en 0,33%), terwijl het in de 19e eeuw al om 583 voorkomens op 2076 gaat (28,08%).

	Absolute frequentie <i>géant</i> (N) ⁷	Absolute frequentie <i>géant</i> (Adj)	Absolute frequentie attributief gebruik	Absolute frequentie predicatief gebruik
17e eeuw	43	2	1	1
18e eeuw	301	1	0	1
19e eeuw	1493	583	547	36
Totaal	1837	586	548	38

Tabel 2: Resultaten corpusanalyse *Frantext*

Deze eerste 2423 gevallen bestrijken de periode van 1655 tot 1900. De eerste attestatie van het adjectief *géant* die we in *Frantext* teruggevonden hebben (nl. 1655, cf. (36)), komt dus, merkwaardig genoeg, vier eeuwen later dan de datum opgegeven door de *GR* (nl. 1240, cf. *supra*).

- (36) J' estois fort attentif à son discours et à considérer tout extasié l' énorme taille de cet oiseau **géant** (...) (Cyrano de Bergerac, *Les Etats et empires du soleil*, 1655, p. 194, *Frantext* n°13)

Dit eerste voorbeeld is kenmerkend voor de periode 1655 tot ca. 1830. In het algemeen wordt *géant* in deze periode attributief gebruikt in combinatie met een dieren- of plantennaam en heeft het de letterlijke betekenis 'heel groot', met een kwalificerende (36) of classificerende (37) waarde:

- (37) Les insectes proprement dits n' ont jamais de palpes qu' aux mâchoires et à la lèvre inférieure. Il n' y a que quelques entomostracés (le limule **géant**) , qui aient des palpes à la lèvre supérieure ; tous les autres en manquent. (G. Cuvier, *Leçons d'anatomie comparée*, 1805, p. 301, *Frantext* n°359)

Toch wordt *géant* ook al snel predicatief gebruikt: het eerste predicatieve geval in het *Frantext*-corpus dateert reeds uit 1679:

- (38) L'un d'eux était de ces conteurs
Qui n'ont jamais rien vu qu'avec un microscope.

⁷ We geven ter informatie ook de relatieve frequenties op die de verhouding tot de grootte van het deelcorpus weergeven. De groottes van de deelcorpora zijn immers niet gelijk: het 17e-eeuwse corpus bevat 21 840 540 woorden, het 18e-eeuwse corpus bevat 35 396 617 woorden en het 19e-eeuwse corpus bevat 71 306 804 woorden. De relatieve frequenties van het nominale gebruik zijn respectievelijk $1,97 \cdot 10^{-6}$ (17e eeuw); $8,50 \cdot 10^{-6}$ (18e eeuw) en $10,94 \cdot 10^{-6}$ (19e eeuw); die van het adjectivale gebruik zijn $9,16 \cdot 10^{-8}$ (17e eeuw); $2,83 \cdot 10^{-8}$ (18e eeuw) en $817,59 \cdot 10^{-8}$ (19e eeuw). Het 20e-eeuwse corpus is het grootste en bevat 106 723 759 woorden. Hierin komen nog eens 2827 voorkomens van *géant* voor, maar die hebben we wegens tijdsgebrek nog niet kunnen analyseren.

Tout est **géant** chez eux. (J. De La Fontaine, *Fables : Livres 9, 10, 11*, 1679, p. 347, Frantext n°23)

Tot ca. 1830 heeft *géant* steeds de letterlijke betekenis 'heel groot', maar na deze datum komt het ook meer en meer met een meer abstracte betekenis voor ('heel belangrijk'), zoals in voorbeeld (39):

- (39) Grande oeuvre qui méritait de rester unique,
dernière originalité de l'architecture, signature
d'un artiste **géant** au bas du colossal registre
de pierre qui se fermait. (V. Hugo, *Notre-Dame de Paris*: 1482, 1832, p. 249, Frantext n°483)

Vanaf die periode wordt *géant* ook regelmatig vooropgeplaatst, meestal wanneer het een abstracte betekenis heeft (40), maar soms ook wanneer het 'heel groot' betekent (41) om zo een bepaald stilistisch effect te bereiken (namelijk dat van een 'épithète de nature' waar *géant* geen identificerende of distinctieve waarde heeft, maar een evaluatie uitdrukt die als vanzelfsprekend beschouwd wordt bij het genoemde substantief, cf. Noailly (1999: 104)):

- (40) On voit traîner sur toi, **Géante** République,
Tous les sabres de Lilliput.
(V. Hugo, *Les Châtiments*, 1853, p.47, Frantext n°1135)
- (41) (...) une tempête de montagnes que séparent des ravins étroits où
roulent des torrents ; pas une plaine, mais
d'immenses vagues de granit et de **géantes** ondulations
de terre couvertes de maquis ou de hautes forêts
de châtaigniers et de pins. (G. de Maupassant, *Contes et nouvelles*, 1884, p. 687, Frantext n°2023)

In tegenstelling tot *reuze* heeft *géant* geen tussenfase als semi-affix ondergaan bij de evolutie van substantief tot adjectief. Men zou dus kunnen denken dat de categorieverandering vrij abrupt is verlopen, al kunnen we in het *Frantext*-corpus wel een aantal ambigue gevallen herkennen waarbij het niet volledig duidelijk is of *géant* nominale dan wel adjectivale status heeft. Dit geldt ten eerste voor een aantal gevallen waarbij *géant* door middel van een koppelteken aan een voorafgaand substantief wordt gehecht en het een N-N samenstelling lijkt te vormen (42). Ook de appositionele (43) en predicatieve (44) gevallen geven soms aanleiding tot twijfel.

- (42) Dans le kangaroo-**géant** , les fibres de la membrane musculaire ont la même direction que dans l' homme. (G. Cuvier, *Leçons d'anatomie comparée*, 1805, p. 367, Frantext n°361)
- (43) (...) elle qui rêvait le maniement de la fortune et la direction de ce nain à qui, dès l'abord, **géante**, elle avait obéi pour commander. (H. de Balzac, *La Muse du département*, 1843, p. 651, Frantext n° 875)
- (44) Il fut héros, il fut **géant**, il fut génie ;
Le sort de tout un monde au sien semblait lié (V. Hugo, *La légende des siècles*, 1859, p. 121, Frantext n°1270)

Het is mogelijk dat het substantief *géant* in een of meerdere van deze contexten geheranalyseerd werd als adjectief en dat zijn adjectivale gebruikswijzen op deze manier ontstaan zijn. Theoretisch gezien is het heel waarschijnlijk dat de heranalyse in een attributieve context zoals in (42) plaatsvond. Wanneer een substantief adjectivale gebruikswijzen ontwikkelt, zou deze evolutie volgens Noailly (1999) immers steeds via een tussenfase als attributief gebruikt substantief verlopen:

"Les substantifs épithètes, s'ils passent à un statut d'adjectif, le font donc toujours par le truchement de la fonction épithète. C'est en s'attachant directement à un substantif recteur qu'ils se déchargent de leur poids référentiel et deviennent progressivement des indicateurs de propriété." (Noailly 1999: 24)

Een belangrijk argument voor dit standpunt is het feit dat meerdere geadjectiverde substantieven wel een attributief gebruik, maar geen predicatief gebruik kennen: bv. *une position (vraiment) phare* - *?sa position est phare*. In Van Goethem & Amiot (2011) bleek ook duidelijk dat de substantieven *clé* en *charnière* wel al geattesteerd worden in predicatieve constructies (o.m. op het internet) (bv. *certaines scènes du livre sont vraiment clés, l'année 2001 a été charnière pour moi*), maar dat deze constructies door moedertaalsprekers minder goed aanvaard worden dan hun attributief gebruik (*une scène (vraiment) clé, une année (vraiment) charnière*).

De hypothese van de prioriteit van de attributieve t.o.v. de predicatieve gebruikswijzen zou tevens kunnen verklaren waarom *géant* in de overgrote meerderheid van de attestaties in *Frantext* (17e-19e eeuw) attributief gebruikt wordt (93,52%), ook al treffen we al vrij vroeg in het corpus (1679) een predicatief gebruik van *géant* aan. Het is ook opmerkelijk dat het adjectief *géant* pas na 1830 een abstracte kwalificerende of versterkende betekenis ontwikkelt, meer in predicatieve contexten gebruikt wordt en meer in antepositie voorkomt. Men zou dus kunnen stellen dat *géant* tot ca. 1830 nog steeds veel gelijkenissen vertoont met zijn nominale tegenhanger (letterlijke betekenis 'heel groot', attributief gebruik, postpositie) en pas later meer typisch adjectivale kenmerken heeft ontwikkeld.

3.2.2

Een geval van lexicalisatie?

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de evolutie van *reuze* is dat *géant* geen fase als (intensiverend) semi-affix heeft ondergaan en geen adverbiale gebruikswijzen ontwikkeld heeft. Het heeft wel een evolutie van substantief tot adjectief ondergaan, maar door de afwezigheid van een (meer grammaticale) tussenstap als semi-affix kan er geen sprake zijn van grammaticalisatie (evolutie van de lexicale naar de grammaticale pool) noch van degrammaticalisatie (evolutie van de grammaticale naar de lexicale pool). De 'conversie' van substantief tot adjectief omvat enkel lexicale categorieën en valt onder het fenomeen 'lexicalisatie' in zijn breedste opvatting als een woordvormingsproces binnen het lexicale domein (Brinton & Traugott 2005:33; 37-40).

4

Comparatieve analyse

In Figuur 2 vergelijken we de verschillende synchrone gebruikswijzen van *reuze* en *géant*. Men kan meteen opmerken dat er naast een aantal overlappende gebruikswijzen een paar opvallende verschillen zijn. Als autonoom gebruikt substantief (*de reus Goliath* / *le géant Goliath*) en eerste lid in N+N- en N+A-samenstellingen (*reuzenpas*, *reuzesterk*), komt *reus* / *reuze(n)*- overeen met het substantief *géant*, al dan niet in een nominale of adjectivale groep ingevoegd (*pas de géant*, *fort comme un géant*). In al deze contexten behouden *reus* / *reuze(n)*- en *géant* hun referentiële betekenis.

Wanneer *reuze(n)*- in N+N-samenstellingen een classificerende (*reuzenmossel*) of kwalificerende (*reuzenkunstenaar*) waarde uitdrukt, doet het Frans geen beroep meer op het substantief *géant*, maar wel op het homonieme adjectief (*moule géante*, *artiste géant*), dat volgens onze hypothese oorspronkelijk als een attributief gebruikt substantief functioneerde en daaruit zich tot een volwaardig adjectief ontwikkelde.

Terwijl *reuze*- vanuit zijn kwalificerende functie binnen de samenstelling een intensiverende waarde ontwikkeld heeft en zo tot semi-prefix evolueerde (*reuzeflater*), ontwikkelde het Franse adjectief *géant* dezelfde intensiverende waarde als adjectief (*gaffe géante*). Als semi-prefix kan *reuze*- zich ook vasthechten aan adjectivale hoofden (*reuzeleuk*), maar deze mogelijkheid is natuurlijk uitgesloten voor het adjectief *géant*. Deze functie zou in principe door het bijwoord *géamment* kunnen worden opgenomen en in informeel taalgebruik (op het Internet) komt *géamment* ook wel degelijk voor als intensiverend bijwoord, zowel met een adjectivaal als een bijwoordelijk bereik:

- (45) Ces amours-là (...) l'époque de la guerre, la musique et l'amour ... font un film '**géatement**' magnifique (...) ⁸
- (46) Ce que je veux dire par là, c'est que ce ne sont pas des gens n'ayant aucune expérience en stunt et se sur-estimant **géatement**, qui vont apprendre le stunt à des débutants. ⁹

Aangezien dit gebruik van *géant* echter veel marginaler is dan het adverbiale gebruik van *reuze* hebben we het niet opgenomen in Figuur 2.

Reuze kan met zijn intensiverende waarde ook als adjectief gebruikt worden (*reuze uitvinding, het was reuze!*), een functie die het ontwikkeld heeft vanuit zijn semi-prefixale gebruik, en komt hier opnieuw overeen met het intensiverende adjectief *géant* (*invention géante, c'était géant!*).

Reuze		Géant	
SUBSTANTIEF	<i>de reus Goliath</i>	SUBSTANTIEF	<i>le géant Goliath</i>
	<i>reuzenpas</i>		<i>pas de géant</i>
	<i>reuzesterk</i>		<i>fort comme un géant</i>
	<i>reuzenmossel</i>	ADJECTIEF	<i>moule géante</i>
	<i>reuzenkunstenaar</i>		<i>artiste géant</i>
SEMI-PREFIX	<i>reuzeflater</i>		<i>gaffe géante</i>
	<i>reuzeleuk</i>	/	/
ADJECTIEF	<i>reuze uitvinding</i>	ADJECTIEF	<i>invention géante</i>
	<i>Het was reuze!</i>		<i>c'était géant!</i>
BIJWOORD	<i>reuze interessant</i>	/	/
	<i>Ik heb me reuze geamuseerd</i>		

Figuur 2: Comparatieve analyse van *reus* / *reuze(n)(-)* en *géant*

Men kan besluiten dat de evolutie van *reuze* en *géant* eenzelfde begin- en eindpunt heeft, maar dat *reuze* een morfologische tussenstap (als semi-prefix) heeft genomen, terwijl *géant* steeds op syntactisch vlak is blijven functioneren (met eventueel een syntactische tussenstap als attributief gebruikt substantief).

5 Conclusies

In deze studie hebben we de synchrone en diachrone gebruikswijzen van *reuze* en zijn Franse tegenhanger *géant* in kaart gebracht. We hebben kunnen aantonen dat het substantief *reus* (of zijn verbogen vorm *reuze(n)-* in N+N- of N+A-samenstellingen) overeenkomt met het sub-

⁸ <http://www.cine.orange.fr/avis-du-cityreporter/capucinelu/959742?offset=8> (02.10.2010, geraadpleegd op 8 november 2011)

⁹ <http://www.jeuxvideo.com/forums/1-9154-3960543-1-0-1-0-0-0.htm> (28.06.2006, geraadpleegd op 8 november 2011)

stantief *géant* zolang beide een referentiële betekenis hebben en dus naar een reus verwijzen (bv. *reuzenpas* / *pas de géant*). Zodra *reuze(n-)* een meer kwalificerende of classificerende functie verkrijgt in N+N-samenstellingen, doet het Frans een beroep op het adjectief *géant* (bv. *reuzenmossel* / *moule géante*). Het semi-prefix *reuze-* komt overeen met het adjectief *géant* als het een substantief versterkt (*reuzeflater* / *gaffe géante*). Bij intensivering van een adjectief (*reuzeleuk*) kan het niet door middel van *géant* vertaald worden. Dit gebruik van het semi-prefix is het aanknopingspunt voor het adverbiale gebruik van *reuze* (bv. *het valt reuze mee*), dat niet door *géant* kan worden weergegeven. Wel kan *géant* net als *reuze* als versterkend adjectief gebruikt worden, zowel in attributieve als predicatieve constructies (*het was reuze* / *c'était géant*).

De diachrone studie wijst erop dat *reuze* en *géant* beide een evolutie van substantief tot adjectief ondergaan hebben (en ook tot bijwoord in het geval van *reuze*), maar dat deze evolutie verschillende tussenstappen heeft genomen. Door zijn morfologische tussenstap als semi-prefix verzoent de evolutie van *reuze* een grammaticalisatie- en een degrammaticalisatieproces, wat heel uitzonderlijk is in de tot nu toe beschreven taalevoluties. *Géant* daarentegen heeft mogelijk een syntactische tussenstap als attributief gebruikt substantief gekend, maar is altijd als een vrij lexeem blijven functioneren. Zijn evolutie is dus eerder te beschrijven als een geval van lexicalisatie (namelijk hercategorisatie).

Bibliografie

- BOOIJ, G. (2009) "Compounding and Construction Morphology", in Lieber & Štekauer (red.), *The Oxford Handbook of Compounding*, Oxford: Oxford University Press. 201-216.
- BOOIJ, G. (2010) *Construction Morphology*, Oxford: Oxford University Press.
- BRINTON, L. J. & E.C. TRAUGOTT (2005) *Lexicalization and language change*, Cambridge: Cambridge University Press.
- HOPPER, P. J. (1991). "On some principles of grammaticization", in Traugott & Heine (red.), *Approaches to grammaticalization. Volume I: Focus on theoretical and methodological issues*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins. 17-35.
- HOPPER, P. J. & E.C. TRAUGOTT (2003 [1993]) *Grammaticalization*, Cambridge: Cambridge University Press.
- LEHMANN, C. (1995 [1982]) *Thoughts on grammaticalization*, München: Lincom Europa.
- NOAILLY, M. (1999) *L'adjectif en français*, Paris: Ophrys.
- NORDE, M. (2009) *Degrammaticalization*, Oxford : Oxford University Press.
- RAMAT, P. (2001) "Degrammaticalization or transcategorization?" in Schaner-Wolles, Rennison & Neubarth (red.), *Naturally! Linguistic studies in honour of Wolfgang Ulrich Dressler presented on the occasion of his 60th birthday*, Torino: Rosenberg & Sellier. 393-401.
- VAN DER AUWERA, J. (2002) "More thoughts on degrammaticalization" in Wischer & Di-ewald (red.), *New Reflections on grammaticalization*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins. 19-29.
- VAN GOETHEM, K. (2008) "Oud-leerling versus ancien élève: A Comparative Study of Adjectives Grammaticalizing into Prefixes in Dutch and French" in *Morphology* 18: 27-49.

- VAN GOETHEM, K. (2010) "The French construction '*nouveau* + past participle' revisited. Arguments in favour of a prefixoid analysis of *nouveau*" in *Folia Linguistica* 44/1: 163-178.
- VAN GOETHEM, K. (2011). "From adjective to affix in Dutch and French. The influence of word order patterns on grammaticalization", *Studies in Language* 35/1: 194-216.
- VAN GOETHEM, K., & D. AMIOT (2009) "Affixization processes in Dutch and French", *Communicatie op 7th Mediterranean Morphology Meeting (MMM7)*, Nicosia, Cyprus, sept. 2009.
- VAN GOETHEM, K & D. AMIOT (2011) "*Un problème vraiment clé?* Degrammaticalization of French NN-compounds", Poster voorgesteld op *8th Mediterranean Morphology Meeting*, Cagliari, Sardinië, sept. 2011.

Geraadpleegde woordenboeken en corpora

DBNL (Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren) <http://www.dbnl.org/>

DPC (Dutch Parallel Corpus): <http://www.kuleuven-kortrijk.be/DPC>

Frantext: <http://www.frantext.fr/>

GR: Rey, A. (red.). 2001. *Le Grand Robert de la langue française*. Deuxième édition. Paris: Dictionnaires Le Robert - Vuief.

NPR (Nouveau Petit Robert) [cd-rom]

WNT (Woordenboek der Nederlandsche Taal) [cd-rom]